

ABONNEMENT

Pays étrangers

Pour un an: 2 Dolars

Edition spéciale: 3 Dolars.

ADRESSE

"İdjtihad,, Constantinople

Téléph: St. 865

xxvième ANNÉE.

15 Décembre 1930

İCTİHAD

Türkçe ve Fransızca

İLMİ, EDEBİ, İKTİSADİ

No: 311

ABONEMAN:

Seneliği [24Nusha] Türki-
ye için 2 1/2, Âlâ kâğıd-
lısı 5 Liradır

İDAREHANESİ

Cıgaloğlunda İctihad Evi

Tarihi Te'sisi:

1904 — Genève.

Yirmi altıncı sene

15 Kânunievvel 1930

kötü münasebetlerin bütün ictimâ'î harb veya sulh münasebetlerinin, husumet veya muhabbetin, ita'at ve 'isyanın, himaye veya tehakküm, inkıyad, ihtiraz, ihtiram yahud teslimiyyet münasabetlerinin alemşümül ve hayalî bir ittisa'ıdır: Din cihanşümül bir sociomorphism'dir. [*] [ya'ni beraber yaşamının te'hhidir]: hayvanlarla beraberlik, ölümlerle beraberlik, eyi veya fena «génie» [**] lerle beraberlik, tabi'atın mebd'e'i a'lasile beraberlik. Bütün bunlar, içinde, dinlerin, her şey'in, yıldırım, fırtına, hastalık, ölüm gibi fizikî mavaka'aların ve mebd'e' [origine] ve ma'ad [Destinée] gibi metafizikî mavaka'aların yahud faziletler, seyyi'eler, kanun ve mü'eyyide [Sanction] gibi ahlâkî alakaların hikmetini aramış olduğu bu cihanşümül sociologianın muhtelif eşkâlinden başka bir şey değildir.

Binaen'aleyh, bu kitabın nazariyyesini ister istemez dar bir ta'rif içine sıkışdırmak mecburiyyetinde bulunsaydık derdik ki, din her şey'in, hayalî ve timsalî [Symbolique] bir şekilde cem'iiyeti beşeriyye ye kıyasen, fizikî metafizikî, ahlâkî bir izahıdır. Din, iki kelime ile, «efsanevî şekilde, cihanşümül bir izahı sociologia'î dir.

Bu kavrayışın isabetini göstermek için, hissi diniye yapmaya çalışılmış olan ta'rifleri gözden geçirelim: göreceğiz ki bu ta'rifler yekdigilerle ve cümlesi ictimâ'î nokta'î nazarla ikmal olunmaya mühtaçdırlar.

Bu ta'rifler içinde, bu son zamanlarda, muhtelif ta'dillerle Strauss, Pleiderer, Lotz, M. Reville tarafından belki en sık sık kabul edilmiş olan Schleiermacher'ın dir. Ona nazaran dinin esasî cümlemizin mutlak surette tabi'iiyetimiz hakkında malik olduğumuz hisden ibaretdir. [**] Bu vech ile kendisine tabi' olduğumuzu his ettiğimiz kudretleri uluhiyyetler tesmiye ediyoruz.

[*] Kudemanın itikadınca herkesin hayatına riya-set eden uluhiyyet, bizim melikussiyane mefhumu buna benzer.

[**] Bu ta'rif, bir çok mütefekkir şâirlerin sayhele-rile de te'yid olunmuşdur. İnsan kendisini ihate eden görünür ve görünmez kuvvetlerin tabi'î ve tamamen esîrî his etmesidir ki dinî hisse inşâ' olmuşdur. AB. Dj.

Diğer taraftan, Feuerbach'a göre, dinin menş'e'i, asil ruhu arzudur: eğer insanın ihtiyaçları ve arzuları olmasaydı ilahları olmazdı.

Daha sonra da Hartmann, diyecektir ki, eğer elem ve derd olmasaydı dinler mevcut, olmazdı; bizzat ilahlar. Tarihde, insanların malik olmadıkları şeyleri kendilerinden alabileceklerini zü'm ettikleri, kendilerinden, necat, selâmet, sa'adet bekledikleri mela'ikeden [«Puissances» dan] başka bir şey olmamışlardır.

Schleiermacher'ın ve Feuerbach'ın ta'rifleri ayrı ayrı alınırlarsa eksikdirler, her halde Strauss'ın dediği gibi bunları birbirinin üzerine koymak lâzımdır.

[devam edecek]

J. M. Guyau

HÜKÜMETİMİZİN MUSİB BİR TASAVVURU

Hükümetimizin idarî mühim islâhata teşebbüs ve vilâyetler altı muntıkaya tefrik olunarak bunlara vasi' selâhiyeti ha'iz umumî müfettiş veya umumî valiler ta'yin edeceği yolunda gazetelerde görülen haberler memnuniyeti mucibdir.

Ebubekir Hazım Bey Efendinin Beyrut vilâyetindeki ilk valiliği esnada Süriye küt'asınca his ettiği muhik ve muzur arzuların, fikirlerin tevassu'u meydan vermeden bütün vilâyetlere şamil idarî bir islâhat ile igbîr ve şikâyeti mucip ehval ve effkârın izalesi maksadile Beyrutdan Babialiye gönderdiği layihada dahi bu umumî müfettişlik, daha doğrusu umumî valilik memleketimizce idarî islâhat için temel makamında ve fevkalade ehemmiyetli tavsiye ve esbabı mucibesi pek iyi izah edilmiş olduğundan hükümetimizin şu tasavvurunun teyid eden bu tarihi ve mühim vesikadan bazı fikreleri aynen içtihadı derc etmeyi fa'id'li gördük. Temamını okumak isteyenler müşarileyhin (idarî, ictimâ'î sanihat) adlı eserinde bulurlar.

Ozaman dahiliye nezaretinde bulunan Tal'at Bey bu layihadaki doğru mütalâalardan muğber olmuşdu ve bunu fi'len köstermişdi.

Mezkûr layihadan müfrez fıkralar:

Hal ve istikbalini türlü türlü musaip ve mehalik tehdit eden bu mülk ve millet için medari selâmet olmak üzere beklenen idarei meşrutanın ilânından beri biri birini takip eden dahili ve harici gâileler muhtaç olduğumuz islâhat ile istigale meydan vermediği ma'um isede şekli hükümet ve idarenin muhassehatını ancak filen ve maddeten görmekle takdir edebilen ekseriyet dahili harici emel ve ihtiraslardan neş'et eden ahval ve hadîsâtî şekli

hükûmetin icabatından zan ile müteessir oldukları da malumdur.

Haklı, haksız bir sebeple ekseriyeti azime-nin şekli idareden soğumaya başlaması hükû-met için nekadardır muzur olduğu meydandadır.

Sunufu ehali ile daha yakından temasta bulunulan taşrada asarı müessifesi görülen ahvali ruhiye, üç buçuk seneden beri islâhata ait vaitlerin bundan böyle de sözle kabili izale almadığından hükûmetimizin vilâyetçe islâhata mümkün sîr'atle başlaması elzemdir.

Cehalet olanca kesafetile berdevam olan bir memleket halkının kuvvetten başka bir şeye arzı inkiyat etmiyeceği ne kadar müslim bir hakiknt ise hükûmet her ne şekilde olursa olsun halkın her halde levazimi adaletle tamamen mazhar, mahfuziyet can ve malı ile müsterih ve icraatı hükûmetten müstefit olmadıkça mem-nun olmayacakları da o kadar badihidir.

Üç buçuk seneden beri vilâyatta valilerin ehliyeti zatiye veya menabi'i hükûmetten istiare ettikleri kudreti izafiye nisbetinde ibraz edebildikleri faaliyet memleketimizin selâmeti için muktezi şekillere temeesül ve lâzım olan derecelere tekarrüpten maatteessîf pek uzaktır.

İstipdat devirlerine ait sui idarenin asırlarca devamı ile türlü, türlü salâh ve terakki manî'leri peyda eden memleketimizin halinin arzu edildiği kadar iyileştirilmesi uzun asude zamanlara muhtaç ise de kuvvei maliye ve kabiliyeti hazıramız nisbetinde olsun tariki salâh ve terakkiye girebilmemiz için vilâyetlerin tezyidi nüfuz ve tevsii salâhiyeti muktezidir ve bu nüfuz ve selâhiyeti hüsnü istimal edebilecek memurlar intihab ve tayini vaciptir.

Babı âli ve nezaretlerden verilen emirleri mülhakata tebliğ ve devairi vilâyetin merkezi hükûmetde mercilerile olan mühaberatından bazılarına tavassut etmekden başka bir salâhi-yeti bulunmayan valilerden islâhı memleket ve tezyidi şeref hükûmete müteallik muvaffakiyetler ümid edilemez.

Alâhusus vilâyetlerde bilcümle devairi hükûmetin ahval ve muamelâtı vali'i vilâyetin vezaifi esasiyesile alâkadar olduğu ve tabiri ahirle valinin muvaffakiyeti ancak bunların mesai ve muavenatı müşterekelerindeki ahenk ile mütenasip olacağı derkâr iken bu devair memurlarına karşı nüfuzu vilâyet oldukça mer-iyülhatır bir valinin dahili vilâyette kâin bir müessesesi ecnebiye üzerinde gösterebildiği kadar olsun haizî te'sir olamaması ve (Hükûmet konağı) tesmiye olunan binanın havi olduğu

odalar, her biri yekdiğerine külliyyen ecnebi birer hükûmeti müstakille delegelerine karar-gâh olmuş denecek kadar biri birle ittihatsız, ahenksiz ve makamı vilâyete karşı da rabitasız memurlarla doldurulmuş bulnuması gibi maksudi aslıya mugayir bir usul idareden memleket için ne kadar hayır ve menfa'at umulabileceğinin tahmini kolaydır.

Liva ve vilâyetlerde mutlaka idare'i mülkiye mekteb veya meslekden yetişip biltedrie terakki etmiş, ahlâk ve ehliyeti mücerreb mutasarrıf ve valiler istihdamı usulünün mer'iyeti kesbi kat'iyet ederek mütehassıs valiler, mutasarrıflar tekessür edinceye kadar bunların tevsii salâhiyeti ve hatta tevsii me'zuniyet ve tefrik veza'ifi esası üzerine üç senedir tertible uğraşılın ve iki sene evvel gördüğüm lâyhasında ahval vilâyete nazaran mudhik, mızır, garib ve fi'lan tatbiki müşkül bir çok mevad dahi bulunan ve ahiren Babı âli ve Meclisi meb'usanca tashih ve islâh edilmiş olacağı tabii olan (vilâyet idaresi) kanununun şu sırada tatbikine teşebbüs edilmesi bile mucibi tefekkürdür.

İçlerinde zaten mer'î usul ve nizamât ile de ülfeti ve umur idarece mümâresesi bulunmayan valiler, mutasarrıflar dahi mevcut olan me'murini hazıra ile tevsii salâhiyet esasına müstenid bir kanunun tatbiki suretile yeniden açılacak bir tecrübe ve hükûmet ve ahaliye 'umumi bir mübtedilikadevrinin idare'i vilâyetce nasıl fitretler tevliid ve bu hal Babıâli ve deva'ir merkeziye ye ne kadar iftihadı müşkil meşagil tahmil edeceği tahmin olunabilir.

Bidayeti meşrutiyetden beri hükûmet bu tarz idarenin mübtedisi bulunmak ve ahali hakimiyyeti milliyeyi hüsnü isti'male muktedir olacak derecede müstahzer olmamak seseblerile ahali-ce ne istenileceği ve hükûmetce ne yapılaacağı bilinemeyerek üç buçuk sene heder olduğu gibi şimdi de yeni bir kanunun mümâresiz ellerle tatbik ve icrası ve za'fı hükûmetden bilistifade şımarık bir çocuk hal ve i'tiyadını alan ahalinin çocukca taleblerine husule gelecek hata ve tereddütlerin islâh ve izalesile zaman gayb edilmek ihtimali vardır.

Bina'en'aleyh mezkûr kanun mevki' icraya konulsun, konulmasın Rumeli, Anadolu, Suriye Irak kit'alarına birer ve yahud münasebeti mevki'iyyelerine göre üçer dörder vilâyete taksimen vaktile Rumeli vilayat selasesi müfettişliğine verilen me'zuniyete karib bir salâhiyyetle müfettiş 'umumiler ta'yini islâhi me-

malikin bundan böyle olsun te'ehürati mezairadan kurtulmak için yegane çaredir.

Anadolu ve Rumeli vilayetleri dört muntakaya taksimen iki ve Suriye ve Irak'a birer müfettiş gönderilmesi ve elyevm mevcut mülkiye, maliye, ma'arif, nafi'a müfettişlerine birerde 'adliye müfettişi ilave edilmek şartile bunların vesa'it teftiş ve tedkik olmak üzere müfettiş 'umumiler refakatlerine me'muriyetleri bilvüch elzemdir.

Müfettiş 'umumilere verilecek vasi' salâhiyyet bunlara Babı 'Aliden muvakkaten i'are edilmiş olacağı cihetle bu suretle vilayetin mu'amelatı yoluna koyulub valilerin esasatı mevze'a ve usuli müteakkrıra dairesinde temsiyet umura kifayetlerine kana'at hasıl olduktan sonra müfettişlerin me'muriyetlerine nihayet verilebileceğine nazaran ilca'i hal ve maslahatla bunlara verilmiş olan selâhiyet vasi'adan bir kısmı münasibi vilâyetlere terk edilerek

fazla görülecek miktardaki kemakân merkez hükûmete alınacağı ve ma'haza müfettişler her halde merkezi hükûmetin emr ve ta'limatı tahtında hareket edecekleri için böyle muvakkat müfettişlikler ihdasile onlara verilen salâhiyyetin, sözü bile tefevvuh edilmekden korkulan (Ademi Merkeziyyet) e doğru bir hatve atılıp buna bir esasî ibtidai vaz' edilmiş olmak gibi kilü kale de meydan vermiyeceği aşîkârdır.

Hulâsa: Valiler evsafı lâzimeyi haiz olsalar bile kendileri yetişmelerine imkân olmayacak kadar vezâifile mükellef oldukları usulî idare-nîlzin icat ettiği kâğıt yığınları içinde boğulmakda bulundukları cihetle kâfi salâhiyetleri olsa bile bunu istimal ile imar ve islâha müteallik işlerle uğraşmaya vakit bulamazlar. Ve tetkikata muhtaç mühim işlerle uğraşdıkları takdirde de alelâde umuru hükûmeti çeviren bir çarkın kuvvei muharekesi tatil edilmiş olur. valiler evelce olduğu gibi, umuru adîye vilâyet ile meşgul olmak üzere memleketin muhtaç olduğu her türlü islâhatın esbabını istikmal için müfettişi umumî namile bir kaç vilâyete bir vali'i hakiki nasbı elzemdir. Aksi halin yakın bir âtîde vahim neticelerle devlet ve memleketi izrar edeceğini, sekizinde valilikle ve diğerlerinde muhtelif me'muriyetlerle bulunduğum yirmiye yakın vilâyetimizdeki tecrübe ve müşahedelerime istinaden ve hubbi vatan saikası ile arz ediyorum.

Fi 15 Mart Sene 1328 E. HAZİM

SELMA LAGERLÖF

Selma Lagerlöf İsveçin en tanınmış hikâye yazarlarından. 1909 da Nobel mükâfatını kazanmış, kalemin kuvvetile bütün dünyada meşhur olmuş bir kadındır. Orta halli bir aileye mensudpur hayatının bir kısmını muallimlik ederek geçirmişti. Başlıca eseri «Gösta Berlingin efsanesi» ve diğer bütün eserleri memleketinin ruhunu yaşatan birer etuddur. Aşağıdaki terceme «görünmeyem rabbitalar» ismindeki ve ufak hikâyelerinden müteşekkil ve Nobel mükâfatını kazanmış kitabından yapılmıştır. [*]

Hikâye

KUŞ YUVASI

Tariki dünya Hatto, fırtınalı bir günde sahrada Allaha dua ediyordu. Uzun ve karışık saçları, bir harabenin üstünde sallanan otometleri gibi çehresinin etrafında dalgalanıyordu. Fakat Hatto gerek saçlarını yüzlerinden kaldırmak ve gerek

uçan sakalını gemerine geçirmek için hiç bir hareket yapmıyordu. Çünkü Hattonun kolları semaya doğru uzanmış bulunuyordu.

Bir ağacın dallarını yorulmaksızın uzattığı

gibi o da ta şafaktan beri tüylü ve kuru kollarını kaldırmış, akşama kadarda böyle durmak niyetinde idi.

Hatto insanların fenalığını öğrenmiş bir adamdı. Kendi de vaktile haksızlık etmiş ve ızdırab vermişti. Fakat kendinin de maruz kaldığı zulum artık kalbinin tahammül edemeyeceği bir derecede idi. Nihayet ıssız kırlara çekildi ve kumların içinde kendine bir in kazdı. C artık duaları Allahın nezdine kadar çıkan bir aziz olmuştu.

Tariki dünya hatto ininin önünde hayatının büyük duasını tekrarlıyordu. Allahdan kıyamet gününün mukaddes zıyasını bu mel'anet dünyasının üstünde parlatdirmasını niyaz ediyordu. Bu günah devrinin zevalini haber verecek me-lâikeleri, haksızlıkları boğacak olan kan deryalarını yer yüzüne da'vet ediyordu.

[*] Gelecek nushamızda SELMA LAGERLÖF hakkın da yazılmış uzunca bir mutala'a bulacaksınız.